

ACC. NR M. 12495:1-11.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *B. O. Bondesson, Lejögårns*
Härad: *S. Måne* Berättare: " " " "
Socken: *Gullabo* Berättarens yrke: *folkkundliksare*
Uppteckningsår: *1953* Född år *1884* i *Gullabo*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Möbelväveri. s. 1-11.

LUF 89.

(se M. 13670 !)

ACC. N:R M. 12495:1.

MÖBELMÅLERI.

Möbler av äldre typ och målade finns numera inte mycket kvar. På enstaka ställen kan man dock finna både möbler och andra inventarier från äldre tid. Det gamla måleriet på såväl möbler som andra föremål försvann i och med att den modernare tillverkningen av möbler började.

Nedanstående uppgift om äldre möbler, som ännu finns att beskåda i hemmen i trakten, visar att man ännu kan finna ett och annat föremål i bohaget från svunnen tid. Det mesta av det gamla har ställts in på något bygdemuseum eller rent av vräkt ut och slagits sönder. Det var inte fint längre med det gamla. Fabriksgjorda möbler skulle det vara. Så har också de gamla bysnickarna gått bort eller tagit anställning i någon fabrik, sedan deras alster ratats såsom gammalt och fult.

I Gullaboås i gamle riksdagsmannes gård kan man ännu hitta en och annan sak från äldre tid. Där finns en ^{trid}tridstol med tre ben och blåmålad med en rosenslinga och årtalet 1647? Den har varit i gårdens ägo i över hundra år. Detta är ett bland de äldsta föremål av bohagstyp som finns i trakten. Gamla kistor kan man hitta här och var i gårdarna. De är från förra århundradets början och fram till 1860-talet. Efter den tiden gjordes inga kistor så allmänt.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf. 89
/

ACC. N:R M. 12495:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Somliga kistor var gjorda av ek helt och hållet. Sidor och lock var då i ett enda stycke och ytbehandlade så att ådringen framträdde i träet. En sådan kista var sinkad ihop och locket var plant. Den var försedd med ett hemsmitt lås, som låstes självt, då locket slags igen. Men det fanns även kistor, som var målade och hade ägarens initialer på framsidan. Dylika kistor kan man finna här och var i orten uppställda på en vind, om de inte degraderats till något uthus för att användas som ett slags skräpbänge.

Den mindre påkostade kistan var gjord av furu och målningen förekom i olika färger. Det var vanligen dekorativa mönster i blomsterkransar och girlanger och med årtal och initialer. Det var många gånger en viss likhet i dalaklockans målning som i kistan varav man kunde sluta sig till vem som från början ägt såväl det ena som det andra föremålet. Var så initialerna de samma på de båda bohagen så var det lätt att sluta sig till vem den ursprunglige ägaren eller ägarinnan varit.

Kistan var ett såväl manligt som kvinnligt inventarium. Då en pojke blev så pass gammal, att han själv fick ansvara för sina egna tillhörigheter, så skaffade han sig en kista med eller utan beslag och ett lås, vars nyckel han själv hade. Så var även förhållandet med flickan. Den som hade god råd skaffade sig dragkista med lådor, men den som inte hade så ekonomiskt ställt nöj-

2

ACC. N:R M. 12495:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

de sig med en kista mer eller mindre påkostad med målning och beslag. Årtal och ägarens initialer stod vanligen på kistans framsida. På lockets insida sattes kistbrevet fast. Det klistrades fast och innehöll en del sentenser och levnadsregler. Bokstäverna var väl präntade och sirliga. Dessutom var det försett med blomslingor i olika färger. Kistbrevet kunde man köpa färdiga eller beställa hos någon kunnig målare i hemtrakten. Kistan var försedd med läddika där nipper och småsaker förvarades. Då kistan stod öppen bildade det uppfällda läddiklocket stöd för kistlocket.

Färgen varierade efter tycke och smak. Man kunde förr i tiden få se kistor målade i olika färger och med ägarens initialer. Såväl initialer som årtal var målade i vitt eller svart som bröt av mot kistans grundfärg.

Ekkistan målades vanligen inte. Det var naturfärgen som framträdde. De flesta kistorna var furuträ i och de därpå målade.

Dessa kistor var målningen gjord direkt på träet från tiden av 1850-talet och före. Mot slutet av århundradet började man med ådring för att efterlikna årsringarna i träet. Det var då större jämna ytor som behandlades så ex. dörrspeglar, skåp etc. Man sökte därvid efterlikna ett ädlare träslag såsom ask, ek, alm etc.

Mot slutet av 1800-talet började man måla efter schablon. Det förekom på både möbler och andra ytor såsom väggar och tak.

3,

ACC. N:R M.12495:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En möbelmålare under 1800-talets förra hälft var David Andersson i Lilla Glösebo, Gullabo socken. Han var bygdens erkände målare och utövade hantverket med skicklighet. Han präntade kistbrev åt folket och skrev kärleksbrev åt den som ville använda detta medelesemedel i en tid då varken skriv- eller läskunnigheten var allmän. Hans kistbrev var affattade efter givna mönster och av mindre format. Stilen var snirklad och prydlig och bar vittne om en viss kunnighet. Vid affattandet av kärleksbrevet fick bibeln vara brevställare. Ordvalet hämtades bl. a. ur Salomos ordspråk med uttryck och liknelser såsom "Du är som ett äppleträd bland skogsträd", då det gällde en flicka. Otaliga var de brev som David Andersson präntade åt drängar och pigor i bygden. De postades inte utan överlämnades om söndagarna vid kyrkbesöken. Att David Andersson inte var någon enklare målare vittnar det om, att han var både misstänkt och anhållen som förfalskare av den tidens papperspenningar. Det var enklare banknotor han var anklagad för att förfalskat. Han måste emellertid frikännas, då man inte kunde prestera fullgott bevis och svaranden nekade ihärdigt och invände: "De vore gott jag kunde så sant jag skulle!" Detta blev sedermera ett ordstäv i bygden med tillägget "sa David." David Andersson var en alltför klurig karl för att bli sakfälld utan fullständigt bevis.

4

4.

ACC. N:R M. 12495:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

David som han gemenligen kallades målade varjehande ting i orten, såsom möbler och husgeråd, dörrar och andra föremål av inre och yttre beskaffenhet. Varf han hade gått i lära är inte bekant. Det ligger för långt tillbaka i tiden. Troligen hade han kommit från Blekinge. Han livnärde sig och sin familj huvudsakligen med målning och tapetsering i den mån det förekom i orten och med att skriva och pränta åt folk. De lärpojkar han lärde upp var närmast hans egna pojkar. De utövade måleriet i trakten efter Davids död och hans sonsöner också. Davids yngste son, Johannes, emigrerade i unga år och levde som ansedd målare i Boston. Hans andre son August stannade hemma och övertog stället efter sin far och var en anlitad målare i bygden. Att måleriarbetet inte var så uppskattat i denna del av landet är påtagligt, och David Andersson blev inte heller någon välbeställd yrkesman, vilket följande boupp-teckning efter hustru visar, då han lämnade detta jordiska.

År 1864 den 3:dje Mars blef på vederbörandes begäran boupp-teckning förrättad efter Inhyses David Anderssons afl. hustru Cecilia Jonas Dotter i Lilla Glos-ebo som med döden afled den 19 nästlidne januari och såsom arftagare efter sig Lämnat Enkomannen David Andersson samt dem emellan under äktenskapet sammanaflade 4:ra st. omyndiga barn, Helena född den 5 November 1840 dottern Carolina född den 29 januari 1842 sonen August född den 7 januari 1845 sonen Johannes född den 22 januari

ACC. N:R M. 12495:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1852 förmyndaren Andreas Svensson i lilla Glosebo blef af Häradsrätten förordnad den 28:de januari 1864 och vore förmyndaren och alla arfvingarne tillstädes då uppteckningen och värderingen företogs, som utvisar i följande ordning.

6

	Kopper	Ricksmynds	Red.öre
1	Kaffekjettel	3:-	
1	Ditå mindre	1:25	
1	Liten fotapanna	50	
1	Kopperbonke	1:25	
1	Kruka Liten	1	7:-

Jern

2:ne	Nafvare	1:-	
1	Wäfspännare	- 6	
1	skyryx	- 50	
1	dito mindre	- 25	
1	handyx	33	
1	hammare	12	
1	hottstång gammal	75	
2:ne	Stobbknivar	25	
3	st mindre huggjern	16	

ACC. N:R M. 12495:7.

3 st	Höfveljern	50
4 st	Bår	13
1 st	strykjern	50
1	Gryta gammal	75
1	stekplåt	50
1	trefot	25
1	eldtång	13
2:ne	Bågsågar	1:-
6 st	Bordknifver	25

Glas och Porcelain

2:ne	dricksglas	16
1	Spegel	25
4:ra	par kaffekoppar	33
1	karott	12
6 st	Tallriker	50
2:ne	Ljusstaker	1:50

Diverse och Trädvaror

1	Bord	1:-
1	Dito sämre	75
2 st.	stolar	50
1	dargsäng	2:-
1	gammal kläd-drag	3:-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

ACC. N:R M. 12495:8.

1	Dito Höfvelbänk	1:-
1	Wattenspann	- 25
1	Wäggklocka	1:-
1	Wäfstol gammal	1:50
3:ne	bärkorger	-75
2:ne	gamla Spinnrocker	-75
1	Kaffebricka	1:-
1	dito mindre	25
1	Liten dragkärra	1:-
	Säng- och livkläder.	
2:ne	gamla Hårtäcke	1:50
1	gammalt Lakan	75
2:e	gamla Dunputor	50
1	fällskinn	50
	Böcker.	
1	gammal Bibel	1:-
	Lutheri Postilla	4:-
	Norborgs Postilla	3:-
1	gammal förfallen klädskåp och kläderna befans i ganska ringa värde	4:-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8

ACC. N:R M. 12495:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Boningshuset betraktades och ansåga ej någon inredning vara
wärkstald och upptogs ej i värde än till 200:-
att egendommen är uppgifven Sådant det vid
~~dödstillfäll~~ dödstimman befans att ej något
med vetskap är undangömt kan jag med ed be-
kräfta om så påfordras

Boets Skulder

till äldermannen Peter Olsson i Kyrkebo revärs den 6:te juni 1862	35:-
till bonden Peter Pehrsson i Widebäcksmåla revärs den 28:e Mars 1863	15
till Handelspatron Liljevall	60
till Peter Nelsson i Blomstermåla	10
Boupptecknings arfvode	-- -----

Att egendommen är uppgifven Sådant det vid
dödstimman befans att ej något undangömt kan
jag med Ed bekräfta om så påfordras

David Andersson.

förmyndaren Andreas A. S. S. Svensson

Närvarande
Upptecknings och värderingsmän

Olaus Bondeson i Blomstermåla
Peter Olsson Kyrkebo

9.

ACC. N:R M. 12495:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10

Målaren liksom övriga hantverkare i denna trakt var personer med ringa eller ingen utbildning i sitt fack och deras arbeten visade många gånger att man fuskade i yrket. Den utrustning som stod till buds ^{för}yrkets utövning var i hög grad bristfällig och gått i arv från far till son i något hundratal år utan att några moderniteter vunnit inbästeg. Färger och stuffer måste rivas och bearbetas, blandas och ältas för att kunna användas. Det var inte många målare som kände till det rätta förfaringssättet vid blandningen. Men den här omtalade David Andersson hade dock anseende som en duktig yrkesman med både handlag och fantasi. Att numera hitta något föremål som använts under den ovan nämnda tiden är knappast tänkbart. Verkttygen var av hemgjord beskaffenhet. Borstar av olika storlek gjordes av borst och då det var fråga om fina penslar brukade man skjuta en ekorre och ta den yviga svansen som gjordes om till en liten fin pensel och försågs med skaft. Dylika penslar användes fram mot början av innevarande århundrade. Då författaren fick tillsägelse eller blev ombedd av August Davidsson, att skjuta en ekorre för föregivna ändamål. Det hände 1898 eller 1899. Helt säkert kan det vara möjligt att hos någon äldre målare hitta något av de gamla utensilierna. Målaren var i äldre tid liksom smeden och skräddaren en byns eller ortens hantverkare.

ACC. N:R M. 12495://.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

//

Den yngre generationen av målare stannade inte kvar i bygden utan sökte sig ut till städerna och utbildade sig vidare. De var dyrare med sitt arbete och kunde på grund härav inte få sin utkomst i hembygden, där endast nödtorftigt måleri utfördes och till billigaste pris. Somliga av dessa målare ynglingar övergick emellertid till annat förvärvsarbete, då de inte kunde få arbete inom sitt fack. Så var måleriarbeten på den tiden säsongbetonade, och därför måste målaren under vintertiden ägna sig åt annat jobb. Hos bönderna i trakten fick en och annan arbete med hygge och körning. Till målarens yrke hörde även tapetseing. Det krävde inte så stor yrkesskicklighet, och därför var det många som av sparsamhetsskäl tapetserade själva. Utförandet blev inte så bra, men det var billigt och det var en stor fördel. I vindsrum och garerober tapetserades med gamla tidningar e. d. Klister och lim tillagades på stället där målningen skedde. Då bohaget bland den fattigare befolkningen många gånger bestod av endast det nödvändigaste, kunde målaren bli tvingad att koka klister för tapetseringen i en vanlig liten stekpanna, då inget annat passande kärl fanns att tillgå, såsom vid ett tillfälle då August Davidsson tapetserade hos en person i byn Torhult i Gullabo socken. Det hände någon gång på 1890-talet.